

A Mester származását homály fedi. Egyes források szerint egy tölgyfa hordócskában érkezett erre a világra, vízi úton. Ezek a kútfők azt is tudni vélik, hogy a különös magzatburkot a Tisza folyó vetette partra *Rahónál*. (Település Kárpát-Ukrajnában, ma SZU, itt ömlik jobb felől a Tiszába a Rahó patak, jelentése mogyorós vagy diós.) Mások még messzebb kalandoznak, bár ők is vízi úton keresik a megoldást, s azt állítják, hogy a *Medvegyica* (a Don bal oldali mellékfolyója, a Kis- és a Nagy-Medve összefolyásából ered) forrásvidékén egy öreg, már meddő anyamedve, mikor közeledni érezte halálát, háromesztendős, életerős fiúgyermeket hagyott a környék híres vadászára; belőle cseperedett volna a későbbi krónikás. Megint mások a Birodalom legnagyobb rabszolgapiacán (Cherson) keresik az eredetet. Szerintük innen, a deszkából ácsolt, fehérre meszelt *trepniről* (alacsony állványzat, erre állították a harcias türk népek az eladásra szánt, főként szláv eredetű rabszolgákat) indult a Mester.

Történelmi tény viszont, hogy élt a Birodalomban egy Thomasz Magiszter nevezetű krónikás, aki beszámolt egy dunai hajóútról, melynek során 894-ben császári követség látogatott el a folyó mentén élő türkökhöz (más forrásokban ugorokhoz), hogy két főemberüknek, Árpádnak és Kurszánnak (más forrásokban Kusánnak) ajándékot vigyen, s rábeszélje őket, nyújtsanak segítséget a Birodalomnak a bolgárokkal viselt háborújához. Azt is tudjuk, hogy a küldöttség vezetőjét Niketasznak hívták, akit a Városban csak *Szklirosznak* (Keménynek) neveztek. Minden jel arra mutat, hogy Thomasz Magiszter ennek a Szklirosznak volt a titkára, írnoke, esetenként tolmácsa. A Magiszter (továbbiakban csak Mester) írt egy krónikát, melynek csupán töredékeit ismerjük. Gondos szövegelemzéssel kimutatható, hogy a tizedik századi Georgiosz Kontinuosz krónikájaként ismeretes történelmi beszámoló is erre az ősi szövegre megy vissza. Főként angolszász nyelvterületen élő tudósok vitatják az eredeti mű valóságértékét, sőt néhányan a macedón dinasztia „szócsövének” nevezik a Mestert. Ez túlzás. Kelet-európai történészek általában hitelt adnak e följegyzéseknek. Különösen a magyar tudósok foglalkoznak sokat az ún. Thomasz-krónikával, hiszen számos becses adat vonatkozik rá; ezek hitelt érdemlően alátámasztják azt a századfordulón született, s a fokozódó német befolyás hatására egyre terjedő föltételezést, hogy a magyar törzsek 895-ös, Kárpát-medencei honfoglalása mögött a Bizánci Birodalom diplomáciai mesterkedéseit kell keresnünk.

Végezetül az alcímről szóljunk néhány szót. Magyaralmás, Magyaratád, Magyarbánhegyes, Magyarbóly, Magyarcsanád, Magyardombegyháza, Magyarereggy, összesen 32 község nem azért kapta a magyar megkülönböztető jelzöt, mert magyarabb a többinél, hanem mert éppen idegen táji vagy nyelvi (szórvány) környezetben található. Szigetek, rezervátumok, őrtornyok? Így magyar ez a krónika is: a nagy birodalmi történetírás elhanyagolható része, hiányos, töredezett, helyenként csonkított; a megkülönböztető jelzöt csak a nemzeti büszkeség aggatta rá, mint valami színes virágkoszorút.

Jó néhányszor elkezdtem már ezt a könyvet. A változatok fölé mindig gondosan odaírtam az évszámot. Így megállapítható, hogy a fenti sorok 1985. június 24-én, Szent Iván napján születtek. (Erre utal a „valami színes virágkoszorú” szóhasználat.) De korábról is őrök följegyzést.

„Ma, 1985. január 6-án, vízkereszt napjának reggelén vágtam neki a kalandos útnak. Nem véletlenül éppen ekkor, babonás vagyok, bíztam benne, hogy a jeles ünnep szerencsét hoz. Már eleink is megkülönböztetett figyelemben részesítették e napot: a városi hivatalnokok vízkereszt utáni hétfőn álltak először munkába, s a céhek is ekkor iktatták be az új tagokat. A délelőtti fogadkozással, tervezgetéssel telt, délután aztán előkerült a kocsonya, az abált szalonna, a kishús, hozzá újbor, s fehér kenyér. Füstöltek, mulatoztak. Este a vakító, ropogós havon hazabandukoltak, s friss reménnyel tértek nyugovóra.”

Ezúttal sem sikerült: csalfa volt a remény, a jeles ünnep nem hozott szerencsét. A kézirat néhány oldal után megszakadt. Próbálkoztam regényesítéssel: „rogyasztó teherré, vakító mítosszá” (Szabó Gyula szavai) növesztettem hiányos történeti forrásainkat. Nem tetszett, kényelmetlenül éreztem magam a mindentudó író szerepében. Aztán a gyerekrajzokat igyekeztem utánozni, az egyszerű, lényegre törő, ironikus ábrázolásmódot, ahogy a gyerekek egy fekete táblán, néhány színes krétával elképzelik a történelmet. Túlságosan kimódoltnak hatott. Kísérleteztem a kora középkori krónikák stílusával is. A hűvös személytelenség elriasztott. Úgy vélem, egyetlen lehetőségem maradt: beszámolni „az idővel és az anyaggal” vívott hosszú harcról, vállalva a hiányosság, a töredezettség, a tévedés, egyszóval a vereség veszélyét is.

Ma, 1985. augusztus 8-án szélvihar tombol a városban. Ötödik emeleti szobámban úgy érzem magam, mintha egy hajó árbockosarában himbálódznék. Egész nap nyugtalan vagyok, enyhe hányinger környékez, saját kútfőmből egy sort nem tudnék leírni. Ezért idemásolom a Mester krónikájának *Prologos*zát, amely egyébként nem különösebben jelentős vagy egyéni; abban az időben igen szigorúak a krónikaírás szabályai.

„Feltartóztathatatlan az idők folyása, örök mozgásban magával sodor és elragad minden emberi alkotást, s a nemlét tengerébe meríti, akár jelentéktelen semmiség, akár nagyszerű, emlékezésre méltó tett; ahogy a tragédiaíró mondja: homályt teremt, s a napfényben lévőket elfedi. A történetírás azonban, miként Nagy Elődeink tanítják, szilárd gátként ellenáll az idő folyásának, s valamiképpen megállítja feltartóztathatatlan folyamatát; amit megragad az időben lejátszódó események közül, azt megőrzi, megtartja; nem hagyja a feledés mélységeiben eltűnni.

Krónikához illően szeretném megállítani az időt, megnevezni a megnevezhetetlent; behatolni a múlt homályába, maradandóvá dermeszteni a jelenkor pillanatait. Tanulmányaim során hallottam egy városról, amelyet forró láva öntött el, s kőbe dermedt. És ezek a kövek immár örökre őrzik a pillanatot, a lányt, aki éppen a kútra ment vízért, a fiút, aki saruját igazította mellette, a koldust, aki alamizsnáért nyújtotta feléjük a kezét. Én is így szeretném megörökíteni, borostyánfoglatba zárni tűnékeny napjainkat.

Csakhogy napjaink eseményei, bár hön óhajtott vágyuk, hogy egyszer s mindenkorra emlékezetessé tegyék magukat, nem formálódnak maguktól történetekké. Minden korból csak arra emlékezünk, amit megőriztek az énekek. Azok az uralkodók, akik énekmondókat fogadtak magukhoz, emlékezetesebbek, mint akik elűzték a költőket. Mily kicsiny volt kiterjedésében a hajdani Hellász, néhány város, néhány fórum és körülötte néhány szőlőhegy. És milyen nagy mégis, mert történetírói megörökítették.

Az elődöktől tudom, mindig az első mondatok a legnehezebbek. Hiszen az életben az események eltéphetetlenül egymáshoz hurkolódnak, végeláthatatlan mozgásuk a végtelenség érzetét kelti az emberben. A krónikákban viszont szét kell választani az eseményeket, meg kell találni a történet kezdőpontját. Prokopiosz azt tanácsolja, origóul válasszunk nevezetes eseteket, netán természeti csapásokat. Máskülönben Isten óvjon tőlük!”

A Várost már napok óta fojtogatja a hőség. A tenger élettelenül szürke, mintha forró ólmot öntöttek volna szét a színén. A kikötőben petyhüdt kötél, mozdulatlanul állnak a hajók. A parton döglött halak bűdösödnek. Egy bíborszínűre festett császári hattyú csíkos napernyő alatt friss szelekről, lágy hullámokról álmodik.

A Mester a kocsmába tart. Szívósan, ütemesen lépdel, mint a tevék a sivatagban. Hosszú, őszes haja a vállát verdesi. Napbarnított nyakán valami régi sebhely látszik. Felsőteste

előregörnyed, rövidke lábai befelé görbülnek. Hatalmas orrát néha fölemeli, s bizalmatlanul beleszagol a levegőbe. Szája szünet nélkül rág, mondatokat mormol, lassan őrlí az időt. Ahogy a földbe vájó lépcsőkön lefelé ereszkedik, végre megkönnyebbül; a hűvös, savanyú borszag úgy hat reá, mint az ecetes spongya a keresztfán szenvedőkre. A simára koptatott asztalok mellett, a falak mentén körbefutó lócákon ismerős férfiak, előttük cserépkancsók, fejük, törzsük egy vonalban, takarják egymást. Sűrűn emelgetik a poharat, mozgásuk akadozó, mintha életlen bicskával faragták volna ízületeiket. Ők a történet mellékszereplői: kötélén rángatott bábuk...